

MINORITETSPOLITISKT PROGRAM

1. INLEDNING

2 SYFTE OCH MÅL

BESKRIVNING AV NULÄGET –

KARTLÄGGNING AV BEFOLKNING OCH SPRÅK

4 PROGRAMOMRÅDEN

4.1 FÖRSKOLA OCH SKOLA

4.1.1 Problemspecificering

4.1.2 Målsättningar

4.1.3 Åtgärder

4.2 KULTUR OCH FRITID

4.2.1 Problemspecificering

4.1.2 Målsättningar

4.2.2 Åtgärder

4.3 ÄLDRE- OCH HANDIKAPPOMSORGEN

4.3.1 Problemspecificering

4.1.2 Målsättningar

4.1.3 Åtgärder

4.4 INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG

4.4.1 Problemspecificering

4.4.2 Målsättningar

4.4.3 Åtgärder

4.5 ANNAT

4.5.1 Målsättningar

4.5.2 Åtgärder

4.6 ANDRA FÖRVALTNINGSMYNDIGHETER

4.6.1 Målsättningar

4.6.2 Åtgärder

4.7 RESURSER

BILAGA: ÅTGÄRDerna, GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

MINORITETSPOLITISKT PROGRAM

INLEDNING

Riksdagen fattade i december 1999 ett beslut om nationell minoritetspolitik. I och med beslutet erkändes samer, sverigefinländarna, tornedalningarna, romer och judar som nationella minoriteter och samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch fick status som minoritetsspråk. Av dessa språk har samiska, finska och meänkieli en historisk geografisk bas, vilket enligt regeringen innebär krav på mer långtgående åtgärder för dessa språk.

Minoritetsspråklagen trädde i kraft 1 april 2000. Lagarna är ett första steg mot en sammantagen minoritetspolitik i Sverige. Lagarna är en följd utav att Sverige ratificerade det Europeiska rådets ramverk om nationella minoriteter och minoritetsavtalet. Lagarna innebär att nationella minoriteter erkänns och deras språk med olika åtgärder hålls levande. Enskilda personer gavs rättighet att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar i de geografiska områden där språket traditionellt har använts och där dessa språk fortfarande används i tillräcklig utsträckning. Rättigheten gäller hos statliga förvaltningsmyndigheter, landstingen och kommuners förvaltningsmyndigheter samt tings- och länsrätter och vissa specialdomstolar.

För finska och meänkieli är förvaltningsområdet där minoritetsspråklagen gäller Gällivare, Kiruna, Pajala, Övertorneå och Haparanda kommuner.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade den 22 maj 2000 att uppdra åt kommunledningskontoret att utarbeta ett förslag till minoritetspolitiskt program eller handlingsplan för Haparanda kommun. Den 5 maj 2003 beslutade utskottet att representanter från Finska föreningen, svenska Tornedalningarnas Riksförbund, Finska föreningens pensionärssektion, Sverigefinska pensionärer och minoritetsspråksdelegationen tillkallas att delta i en arbetsgrupp i utarbetandet av programmet. Sammankallande för arbetsgruppen har varit tjänstemän från kommunledningskontoret. Andra kommunala tjänstemän har hörts som sakkunniga av arbetsgruppen vid behov.

Även om man i detta program har haft en problemorienterad utgångspunkt och uttrycket "problem" ofta förekommer i texten, så är arbetsgruppens önskemål att språken överhuvudtaget inte ses som ett problem, utan tvärtom som ett av vår kommuns styrkor och rikedomar. Det är oftast inte språket som är problemet, utan blir ett problem om man vill göra det till ett sådant. Själva problemet kan vara något helt annat. Om "problem" ändå finns, är det våra gemensamma problem till vilka det finns gemensamma lösningar.

Flerspråkigheten och den mångkulturella omgivningen är en positiv och för de i Haparanda kommun boende mer förenande än skiljande ting, till exempel för identiteten i förhållande till andra områden. Detta är något man bör vara stolt över. Vår kommun kan vara ett exempel över hur språkpolitiken sköts på ett bra sätt och kommunens representanter bör i olika sammanhang fungera som ambassadörer också vad gäller (minoritets-)språkärenden.

Programmet finns också i finsk version. Om det finns skillnader/tvetydigheter i de olika versionerna, så är det den svenskspråkiga versionen som gäller.

SYFTE OCH MÅL

Enligt regeringen är syftet med minoritetsspråklagarna att stärka och stötta nationella minoriteter och deras språk. Regeringen anser att de för vårt demokratiska samhälle är mycket viktigt att principerna om icke-diskriminering och delaktighet får full genomslagskraft när det gäller de nationella minoriteterna. De krävs också åtgärder med vilka man skyddar nationella minoriteters språk och kultur, vilka är en del av vårt kulturarv. Regeringen vill även uppmärksamma den betydelse som nationella minoriteternas starka ställning har i internationell samverkan och samarbete.

I budget- och strategiplanens handlingsplan för åren 2004-2006 har Haparanda kommun nämnt bland annat följande: "Kommunen har en tradition att verka i en mångkulturell miljö med tornedalska, svenska och finska inslag. Detta är ett arv som kan nyttjas för att utveckla kommunen. Flerspråkigheten utgör en stor resurs för samarbete över gränserna med grannkommuner både på svenska och finska sidan".

Det föreliggande Minoritetspolitiska programmets syfte är att via kartläggning av den aktuella situationen och specifikation av problemen lyfta fram de områden, där de sverigefinska och tornedalsfinska (meänkieli) minoriteterna anser att utveckling behövs i Haparanda kommun. I programmet föreslås konkreta åtgärder, med vilka minoriteternas ställning kan förbättras.

Programmets övergripande mål är att det skapar en grund för hur minoriteternas ställning i kommunen utvecklas, så att de i lagarna skyddade rättigheterna samt kommunens egna målsättningar förverkligas och stärker minoriteternas ställning. De olika programområdena och deras innehåll presenteras i 4:e stycket.

Varje nämnd ansvarar för att de i programmet beslutade åtgärderna genomförs och skrivs in i förvaltningarnas handlingsplaner. Åtgärderna, deras genomförande och uppföljning har samlats i Bilaga 1. Kommunfullmäktige skall revidera programmet varje mandatperiod och göra de tillägg och/eller ändringar som behövs. Första revideringen skall ske hösten 2007.

BESKRIVNING AV NULÄGET – KARTLÄGGNING AV BEFOLKNING OCH SPRÅK

I Haparanda bor det 10 334 personer (2002-12-31). Av dessa är 2920 finska medborgare (28 % av befolkningen).

Tabell 1: Finska medborgare i åldersgrupper, 2002-12-31. Källa SCB.

Medborgarskap	Summa	Ålder	0-19	20-34	35-49	50-64	65-
FIN	2920		680	476	715	704	345
% av befolkningen			28%	28%	32%	34%	31% 17%

Det finns inga exakta statistiska uppgifter om personer som kan finska/meänkieli. Av statistiken kan man dock utläsa att majoriteten av befolkningen har en finländsk bakgrund eller anknytning till Finland. Av Haparandas befolkning är det 3915 personer som är födda i Finland och 2864 personer som är födda i Sverige men av vilken minst den ena föräldern är född i Finland (tillsammans 6779 personer, 66% av befolkningen). Om man antar att dessa personer kan antingen finska/meänkieli, så är det en stor del av befolkningen som kan minoritetsspråken.

Tabell 2: Födda i Finland och födda i Sverige med någon av föräldrarna född i Finland i åldersgrupper, 2002-12-31. Källa SCB.

Födelseland	Summa	Ålder	0-19	20-34	35-49	50-64	65-
FIN	3915		185	404	1086	1304	936
SWE, minst 1 förälder född i FIN	2864		1366	695	427	324	52
Summa	6779		1551	1099	1513	1628	988
% av befolkningen			66%	65%	73%	72%	71% 49%

Utöver dessa finns det ett antal människor, som har en helt svensk bakgrund men som kan meänkieli/finska.

4 PROGRAMOMRÅDEN

4.1 FÖRSKOLA OCH SKOLA

Grunden för barns språkutveckling och den senare språkkompetensen samt identiteten läggs i förskoleålder. I minoritetsspråklagens 8 § sägs att när en kommun i förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamheten enligt 2 a kap 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), skall kommunen ge barn, vars vårdnadshavare begär det, möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska eller meänkieli.

4.1.1 Problemspecificering

För att trygga finskans och meänkielis ställning och utveckling av dessa språk är barn och ungdom i nyckelposition. För dem skall man säkra reella möjligheter till tvåspråkighet, att kunna behärska modersmålet och även att bredare känna till dess kultur, religion och historia.

Kommunens uppgift är att bevara och utveckla finska språket och meänkieli. Den kommunala förskolan och skolan är den naturliga platsen där detta skall ske. Självfallet är det så att kommunen inte kan eller ens bör arbeta ensam i den här frågan. För barns språkutveckling är den första och viktigaste källan/referensramen hemmet och föräldrarna. Av denna anledning är det primära att samverka och samarbetet mellan föräldrarna och förskolan samt skolan fungerar.

Förutsättningen för allt är att föräldrarna är medvetna och informerade om de omständigheter som kan påverka deras val av barnets språkval. Detta innefattar t ex tillgänglighet av de senaste forskningsresultaten om fördelar och nackdelar som olika val kan ha för barnets inläring och språkliga utveckling. Föräldrarna skall också informeras om de olika möjligheter som Haparanda kommun kan erbjuda när det gäller undervisning i och på barnets eget modersmål. Redan idag finns ett avtal med Torneå stad gällande barnomsorg/förskola/förskoleklass, där föräldrarna om de så önskar kan få plats för sitt barn i i finskspråkig omsorg i Torneå. Avtalet gäller i båda riktningar, d v s Torneå-borna kan också få plats i Haparanda. Man bör också visa föräldrarna exempel på hur undervisningen sker i praktiken och övrigt som kan ligga till grund för olika val så att föräldrarna kan göra så medvetna val som möjligt. I detta är skolan den naturliga aktören och information kan lämnas exempelvis i återkommande kontakter med föräldrarna.

Personalen på skolan har en mycket viktig roll. Personalen bör garanteras möjligheter och förutsättningar att arbeta med två- och flerspråkiga barn. För att åstadkomma en god undervisning i och på minoritetsspråken bör lärarna fortbildas kontinuerligt. Man skall också anordna möjligheter att få stimulans, tips och ideér samt litteratur och annat material via kommunens försorg. Detta kan ske t ex vid årliga studiedagar.

En sak som man kan dryfta om är vad målet skall vara med barnens språkliga färdigheter. Ska målet vara s k "funktionell flerspråkighet" eller en djupare "verklig/aktiv flerspråkighet". Med funktionell flerspråkighet syftas här till att man klarar sig någorlunda med språket och förstår det måttligt. En aktiv flerspråkighet å sin sida betyder att man har djupare förståelse och färdigheter i språket, där språket behärskas mer grundligt, t ex det gäller grammatik och nyanser, vilket förutsätter en mer omfattande kännedom om kulturen och bakgrunden. Självfallet är det mycket viktigt att det svenska språket inte åsidosätts, utan att barn/ungdomar verkligen behärskar båda språken.

Flerspråkigheten skall i första hand också ses som en styrka och inte ett problem. När man aktivt behärskar finska och svenska skapas t ex bättre möjligheter och bättre utbud när det gäller fortbildning, då det finns bättre förutsättningar att söka sig till eftergymnasial utbildning både i Sverige och Finland efter grundskolan och gymnasiet. Då blir inte heller en flytt från orten nödvändigtvis ett måste. Samma sak gäller även för arbetsmarknaden, som blir mer och mer internationell. Detta kommer att ställa högre krav för anställda (på alla nivåer) när det gäller språkliga färdigheter. Att behärska finska och svenska är inte en merit bara i vårt område, utan det kan antas utav de finska och svenska företagens fusioner att även på annat håll kan färdigheter i dessa språk vara en merit. För en person som behärskar båda språken öppnas två arbetsmarknader. Man kan kanske också anta att inläring och behärskning av två eller flera språk skapar bättre förutsättningar att lära sig även andra språk. I samband med det här är det nämnvärt att flerspråkigheten kan ses som en resurs också "omvänt"; att de svenskspråkiga barnen skall ges möjlighet att bekanta sig med finska språket och meänkieli samt en möjlighet att lära sig dessa språk.

Flerspråkigheten i vårt område kan också lyftas fram i olika sammanhang. En intressant tanke kanske vore att vårt område skulle kunna vara ett objekt för språk- och/eller kulturforskare. Området erbjuder för språkliga forskningsprojekt ett givet utredningsobjekt, som inte behöver konstrueras, vilket är en tacksam utgångspunkt för forskare. Kommunen kunde på olika sätt locka till sig t ex doktorander till orten, vilkas forskning skulle gagna även kommunen och kommunmedborgarna. Forskarstation Östra Norrbotten skulle kunna vara en möjlig aktör i detta sammanhang.

4.1.2 Målsättningar

Barn- och ungdomsnämnden har angett som ett av sina verksamhetsmål att "Flerspråkigheten skall stimuleras genom hela skolsystemet med början i förskolan" (Budget- och strategiplan 2004-2006).

På lång sikt :

I förskolan, i de obligatoriska skolformerna och i de frivilliga skolformerna skall aktivt arbete bedrivas för att minoritetsspråkiga elever ska ges möjlighet att bli tvåspråkiga.

Övriga elever ska erbjudas möjlighet att studera ett minoritetspråk inom ramen för elevens val.

På kort sikt:

I förskolan, i de obligatoriska skolformerna och i de frivilliga skolformerna anordnas undervisning i och på elevens modersmål i enlighet med dokumentet "vägen till tvåspråkighet för de finskspråkiga eleverna."

4.1.3 Åtgärder

Kommunen skall:

Bedriva aktiv information till minoritetsspråkiga föräldrar om fördelen för tvåspråkiga barn att delta i undervisning i och på modersmålet antingen i den tvåspråkiga verksamheten eller i svensk klass med undervisning i svenska som andraspråk och i modersmålsundervisning.

Årligen till föräldrarna anordna en informationsträff, där man berättar om Haparanda kommuns skolsystem, möjligheterna till undervisning med modersmål, bakgrundsinformation om sverigefinsk och tornedalsk kultur, minoritetsspråklagen o s v samt i regelbundna kontakter med föräldrarna meddela och informera om de senaste fakta och forskningsresultaten anordna fortbildning till lärare, i finska språket och meänkieli samt sverigefinsk och tornedalsk kultur i förskolan och skolan anordna temaveckor om flerspråkighet, sverigefinsk och tornedalsk kultur Stödja, uppmuntra och utveckla det samarbete som pågår mellan skolor i provinsen samt verka för att lärare och elever träffas och att lärar- och elevutbyte kommer till stånd.

4.2 KULTUR OCH FRITID

4.2.1 Problemspecificering

Kultur kan definieras som en andlig och materiel helhet som en befolkningsgrupp har nått och kulturens delområden kan definieras åtminstone i litteratur, teater, dans, bildkonst, musik och kommunikation/media. Inom kultur inryms också den andliga kulturen och motion. Det är viktigt att minoritetsspråkiga känner att församlingen de tillhör är deras andliga hem och att språket inte utgör ett hinder för motionsintressen.

Språket är kärnan i vilken som helst befolkningsgrupps kultur, dess bärande faktor. Att bevara och behålla minoritetsspråken levande är därför ytterst viktigt. Meänkieli och dess bevarande tillhör kulturminnesvården. Den minoritetsspråkiga litteraturen och skrivandet skall stödjas i vårt område och det skall säkerställas att minoritetsspråkiga böcker är tillgängliga i biblioteken. Biblioteken bör också ställa in sig på att gruppen med minoritetsspråkliga pensionärer växer och att service för denna grupp bör bli bredare. T ex borde man kunna anordna finskspråkiga Internet-användarkurser samt att tillgången till kassett-/ljudböcker och videofilm/DVD-skivor säkras. Barnlitteraturens tillgång får ej heller glömmas bort.

Av Haparandas befolkning tillhör en stor del den minoritetsspråkiga gruppen. Kulturutbudet som anordnas med minoritetsspråken är anmärkningsvärt lite i förhållande till befolkningsunderlaget. Detta kan kanske förklaras med att finskspråkig kultur finns tillgängligt i närområdet på finska sidan om gränsen, som kan stävja efterfrågan på ett annorlunda sätt än t ex i södra Sverige. Vår kommun är belägen på ett säregnet sätt i en mötespunkt för flera kulturer, vilket skapar egna speciella förutsättningar och möjligheter för utveckling och utbud av kultur. Haparandas föreningar deltar exempelvis aktivt i teaterresor som anordnas av Torneå. Samarbete och samverkan med Torneå stad är också inom det här området en möjlighet, vilket kan befrämjas och utvecklas. Huvudlinjen är att kulturutbudet avseende den finskspråkiga minoriteten klaras av tillsammans med Torneå. Kommunen skall prioritera stöd till eget skapande bland minoriteterna.

Med hänsyn taget till Haparandas speciella särdrag krävs mycket resurser för att minoritetsspråklig kulturverksamhet skulle kunna stödjas i tillräcklig utsträckning för att hålla den vid liv och utveckla den. Kommunen skall därför utreda möjligheter till specialstöd från statens kulturråd.

Kulturverksamheten skall vara opartiskt tillgängligt för alla. Viktigt är att kommunen säkerställer

påverkansmöjligheterna för de minoritetsspråkiga när man planerar kulturverksamheten. När kommunen delar ut medel till föreningar och evenemang skall minoriteternas behov beaktas.

Studieförbunden spelar en viktig roll i detta arbete och bör granteras fortsatt stöd. Viktigt är även samarbetet med Sverigefinska folkhögskolan.

4.2.2 Målsättningar

Minoriteterna skall garanteras möjlighet till kvalitativt bra kulturutbud och möjlighet till skapande på eget språk.

4.2.3 Åtgärder

Kommunen skall:

ge status till minoritetsspråkföreningarna som rådgivande instanser när man planerar kulturverksamheten

när man delar ut medel till föreningar och evenemang beakta minoriteternas behov

utreda möjligheterna att söka specialstöd från statens kulturråd

med internationellt samarbete förstärka minoriteternas status

främja aktivt tvåspråkiga kulturaktiviteter

göra Haparanda till ett centrum för svenkt-finskt museisamarbete och plats för blivande minoritetsmuseum

4.3 ÄLDRE- OCH HANDIKAPPOMSORG

De äldre är ofta bärare av språk och kultur samt värnare av traditioner. Det är viktigt att de äldre som pratar finska och meänkieli kan fortsätta att använda sitt språk. Detta är viktigt också av den anledningen att det språk som man senast har lärt sig kan försvinna i och med att man åldras, medan kunskaperna i modersmålet består. Lagens 9 § säger, att en kommun inom förvaltningsområdet skall erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds, inom ramen för äldreomsorgen, av personal som behärskar finska respektive meänkieli.

De som åldras måste få leva ett aktivt liv, även i språklig mening, de måste ha påverkansmöjligheter i samhället och i sin vardag, de måste få åldras i trygg miljö och leva ett självständigt liv samt ha rätt till god vårdnad och omsorg på sitt eget språk. Handikappade måste få likvärdiga möjligheter och levnadsförhållanden med övrig befolkning.

4.3.1 Problemspecificering

De äldres och handikappades välbefinnande påverkas i stor grad av omgivningen. Isolering kan ske på många plan, där språklig isolering kan vara en faktor. Om den vardagliga omgivningen inte förstår personen och dennes önskemål finns risk för språklig isolering, vilket i sin tur kan leda till fullständig isolering.

Ett problem värt att uppmärksamma vid vård av anhöriga kan nuförtiden vara det att barnen/barnbarnen kan ha tappat beröringen och färdigheten till sina föräldras/far-morföräldras språk. Då blir kommunikationen kanske inte sådant som skulle säkerställa den äldres behov av att yttra sig och bli förstådd till fullo. Samma språkliga problem kan också finnas vid olika service, där språkliga nyanser kan betyda oerhört mycket, t ex vid psykiatrisk vård. Av denna anledning måste man fästa uppmärksamhet vid att personal som behärskar minoritetsspråken väl finns tillgängligt i servicen och att kommunikationen sker helt med den äldres/handikappades eget språk och utan tolk.

Betydelsen av den egenspråkiga kulturomgivningen har konstaterats öka i och med åldrandet. Kultur och hur man upplever den är starkt känslorundat, där den egna (nationella) bakgrunden och livserfarenheterna påverkar. Att uppleva en kulturupplevelse är inte lika djup och starkt om den inte är helt egenspråkig. Det är t ex svårt eller t o m omöjligt att helt kunna översätta ett program utfört med främmande språk; någonting väsentligt och okonstlat försvinner från upplevelsen. Likaså är det störande om programmen/föreställningarna är på båda språken, det bara förvirrar och gör det svårare att förstå föreställningen. Därför bör man sträva efter att anordna helt egenspråkiga kulturföreställningar till de äldre och handikappade. I detta sammanhang skall man utreda möjligheterna till samarbete med Torneå stad. De språkliga minoriteterna måste få representanter i

planeringar för olika kulturevenemang, även till dem där målgruppen är de äldre och handikappade.

Problem kan uppstå i olika institutioner när det gäller t ex radiolyssnandet och televisionstittandet; vilket kanal som man skall titta/lyssna på och när. Möjligheten till användning av egenspråkig radio/TV måste säkerställas. Behov av service finns även i konkreta vardagsgöromål, t ex i skrivandet av jul- och gratulationskort, för att den egna fysiska och språkliga färdigheten kan ha försämrats i och med åldern eller handikappet.

För att kunna planera och genomföra service på ett ändamålsenligt sätt bör man i första hand undersöka om minoritetsspråkliga vill ha service på eget språk. Speciellt skall ensamstående enspråkiga personer och deras servicebehov kartläggas. En åtgärd som kanske skulle höja livskvaliteten hos ensamstående enspråkiga vore att man anordnade en kontaktperson via en "vänstjänst" eller dylikt. Denna kontaktperson behöver inte vara kommunens tjänsteman, utan fungerande handikapp-/pensionärsföreningar skulle kunna från sina medlemmar rekrytera aktiva och villiga personer. Även andras livskvalitet och socialt umgänge skulle säkerligen förbättras om det skulle finnas egenspråkiga dagcenter, dit transporter skulle vara ordnade och verksamheten skulle kunna stöttas av kommunen genom t ex att subventionerad matsservering.

Viktigt är självfallet också informationen och att den lyckas. Kommunen tillsammans med föreningarna skall anordna informationsmöten om de rättigheter äldre och handikappade har, om kommande planer, gällande taxor och ändringar i dessa. Information kan ges på många olika sätt. Samarbete med i kommunen befintliga föreningar är mycket viktig. Informationsmöten som anordnas skall ske gemensamt med samtliga föreningar. Detta kräver också egna initiativ och samarbete från föreningarnas sida, t ex gemensamma överläggningar ordföranden emellan och gentemot kommunen med t ex inbjudan till träffar.

För att säkerställa de minoritetsspråkiga äldres och handikappades ställning i sakfrågor som berör dem, skall kommunen beakta om föreningarna skall yttra sig i dessa som remissinstanser.

4.3.2 Målsättningar

Service på minoritetsspråk skall garanteras i alla äldre- och handikappomsorgens kontor/institutioner I alla förvaltningskontor skall den centrala informationen och anvisningar vara översatta till minoritetsspråken

4.3.3 Åtgärder

Kommunen skall:

aktivt undersöka om äldre minoritetsspråkiga vill ha service på eget språk och erbjuda detta för de som vill detta

kartlägga ensamstående enspråkiga och deras servicebehov

tillsammans med minoritetsspråkföreningarna utreda möjligheter att rekrytera kontaktpersoner till frivilligarbete

anordna dagcenter till äldre och handikappade där det finns verksamhet på deras eget språk

utreda möjligheterna med Torneå stad att anordna kulturutbud på finska

tillsammans med föreningarna anordna informationsmöten på minoritetsspråken om kommunens kommande planer

i olika i sakfrågor som berör minoritetsspråkiga äldre och handikappade, beakta om föreningarna skall fungera som remissinstanser i frågan

ge möjlighet för minoritetsspråkföreningarna att delta i planeringen för kulturevenemang

4.4 SOCIALTJÄNSTEN – INDIVID OCH FAMILJEOMSORGEN

4.4.1 Problemspecificering

Det är viktigt att vår kommuns socialtjänst möter kunderna på ett mänskligt, värdigt och professionellt sätt. Ofta är det frågan om en mycket svår situation för kunden. För många kan bara sökandet av stöd vara en hög tröskel och om problem redan annars har hopat sig så kan ett till problem (språket) skapa onödig skada.

Situationerna med att söka stöd och hanteringen/handläggningen av problemen är känsliga. Särskilt

känsliga är ärenden som omfattar barnfamiljer, där problemen kan kompliceras och där det berör flera. Ärenden som handläggs är mycket personliga och ofta emotionella, då kan missförstånd få stora konsekvenser: ett felaktigt eller missförstådd ord och situationen kan polariseras orimligt. Användning av tolk är inte att föredra i sådana här situationer, med anledning av att det ofta handlar om mycket personliga problem, där kunden knappast vill att det inblandas fler personer än nödvändigt. Med tolkanvändning försvinner det också ur kommunikationen något elementärt, kundens och tjänstemannens relation kanske inte utvecklas till det för ärendet krävande ömsesidig verkan av tillit och förståelse.

Utgångspunkten är naturligtvis att personalen behärskar det svenska språket, men det är också nödvändigt att det i socialtjänstens förvaltningar arbetar personer som behärskar minoritetsspråken till fullo. Uppmärksamhet måste också fästas vid när personal utbytes att en kvalitativ minoritetsspråkig färdighet säkerställs. Man måste också befrämja utbytesverksamhet över gränsen, så att kunskap om de olika sociala systemen och terminologin bland personalen ökar. Detta medför att personalen lättare kan förstå de utgångspunkter som personer som flyttar hit över gränsen kommer ifrån. Man måste också befrämja utbildningssamarbetet över gränsen, t ex i form av praktikplatser. På ett allmänt plan kan en problempunkt sägas vara att olika myndigheter tar för givet att personer klarar av det svenska språket. Viktigt är att kvalitativ information finns att tillgå på minoritetsspråken.

Kommunens socialtjänst och minoritetsspråkföreningarna skall hålla nära kontakt med varandra åt båda hållen. T ex om föreningarna planerar att anordna frivilligverksamhet inom det sociala området, så att vetskap om olika verksamheter och information till möjligheter för stöd fungerar utan problem.

4.4.2 Målsättningar

De minoritetsspråkigas behov uppmärksammas vid planering och förverkligande av socialtjänsten och medel för detta anvisas från politiken

4.4.3 Åtgärder

Kommunen skall:

informera om service på minoritetsspråken

ha förmåga att ge service omedelbart till kunden på dennes eget språk

befrämja personalens fortbildning och utbytesverksamhet med (gräns-)kommunerna

se minoritetsspråken som en merit vid anställning av personal till socialtjänsten

4.5 ANNAT

I detta program har man berört många områden, där de minoritetsspråkigas situation kan förbättras. Språkproblemet är dock bredare än man ofta lägger märke till. Kommunen erbjuder service inom olika områden, där språkproblem kan uppstå. Ett exempel kan vara t ex vid ansökan om bygglov med alla bilagor och tekniska termer.

Ett annat exempel som kan nämnas är flyttsituationer. Hela levnadsmiljön förändras, människorna måste anpassa sig till nya förhållanden och en ny livssituation. Om flytten sker till ett annat land, vars sociala system, vanor och regler är okända, så kan det vara svårigheter i att ta reda på service och söka hjälp. Med anledning av detta, måste kommunen kunna ta emot de som flyttar hit på ett bra sätt, så att anpassningen till nya förhållanden blir så friktionsfri som möjligt.

Kommunen skall därför alltid när så är möjligt uppmärksamma minoritetsspråkiga och deras behov när service planeras och förverkligas. Minoritetsspråket skall alltid vara en merit vid anställningar, om man kan anta att personen kommer att arbeta med minoritetsspråkig befolkning.

Man kan också fundera kring språkfrågan ur ett demokratiskt perspektiv. Andelen röstande i Haparanda kommun är verkligen lågt och hos de som är bördiga från Finland ännu lägre. Orsaken är inte nödvändigtvis språket och frågan är säkert mer komplicerat än så. Fakta är dock att denna befolkningsgrupps röstningsaktivitet och intresset för politiken är litet, vilket man skall ta på största allvar. Det är speciellt för kommunen som helhet, och inte bara för befolkningsgruppen som sådant, till gagn att en så pass stor grupp människor skulle kunna fås med att berika och utveckla med sina

egna synpunkter beslutsfattandet i vår kommun.

4.5.1 Målsättningar

Kommunen skall se till att minoritetsspråkiga alltid får service med de språk de önskar.

4.5.2 Åtgärder

Kommunen skall:

ta i beaktande minoritetsspråkiga och deras behov när man planerar och förverkligar service se minoritetsspråken som merit när tjänster tillsätts, om man kan anta, att personen kommer att arbeta med minoritetsspråkig befolkning

4.6 ANDRA FÖRVALTNINGSMYNDIGHETER

Minoritetsspråkigas behov av att bli förstådda och förstå saker gäller alla förvaltningsmyndigheter. Haparanda kommuns beslutande organ skall i minoritetsspråksfrågor agera som en samlade kraft. Organ som påverkar andra myndigheter, lyfter fram minoritetsspråksfrågan i olika forum och speciellt i kontakter med andra förvaltningsmyndigheter.

Av vardagliga problem kan nämnas olika myndigheters telefonservice. Den bör utvecklas så att minoritetsspråkiga kan få service på sitt eget språk. T ex i larmcentralen finns inte alltid service på minoritetsspråken. På ett allmänt plan är detta ett problem. Om en icke svenskspråkig får service på svenska, kan konsekvensen vara att alarmeringen uteblir.

4.6.1 Målsättningar

Att få landstinget, länsstyrelsen, polisen och andra förvaltningsmyndigheter uppmärksamma på det språkliga särdraget och därav beroende konsekvenser/problem som finns inom kommunens område Att påverka landstinget (vårdcentralen) så att servicen på minoritetsspråken förbättras, speciellt gäller detta service där det är fråga om förhållande mellan läkare-patient såsom psykiatrin, där den språkliga förståelsen är särskild viktigt och där användandet av tolk (3:e part) är svårt

4.6.2 Åtgärder

Kommunen skall:

påverka andra förvaltningsmyndigheter, så att minoritetsspråkiga får service på det språk de önskar

4.7 RESURSER

Haparanda är exceptionellt när det gäller befolkningsstrukturen och antalet minoritetsspråkiga. Kommunen har erhållit ca 1,1 miljoner SEK/år från år 2000 i statsbidrag för kostnader som lagstiftningen rörande minoritetsspråk har medfört. Kommunen arbetar aktivt i det vardagliga inom sina egna befintliga budgetramar med att förbättra minoriteternas ställning utöver det vad lagstiftningen kräver. För att nå upp till den höga ambitionsnivån som kommunen ställt skall kommunen påverka staten att få tillgång till mera resurser för genomförandet av åtgärder som förbättrar minoriteternas ställning.

BILAGA.

HAPARANDA STADS MINORITETSPOLITISKA PROGRAM: ÅTGÄRDER, GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

4.1 FÖRSKOLA OCH SKOLA

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer

Kommunen skall:

Bedriva aktiv information till minoritetsspråkiga föräldrar om fördelen för tvåspråkiga barn att delta i undervisning i och på modersmålet antingen i den tvåspråkiga verksamheten eller i svensk klass med undervisning i svenska som andraspråk och i modersmålsundervisning.

Årligen till föräldrarna anordna en informationsträff, där man berättar om Haparanda kommuns skolsystem, möjligheterna till undervisning med modersmål, ge bakgrundsinformation om sverigefinsk och tornedalsk kultur, minoritetsspråkslagen o s v samt i regelbundna kontakter med

föräldrarna meddela och informera om de senaste fakta och forskningsresultaten
Anordna fortbildning till lärare, i finska språket och meänkieli samt sverigefinsk och tornedalsk kultur

I förskolan och skolan anordna temaveckor om flerspråkighet, sverigefinsk och tornedalsk kultur

Stödja, uppmuntra och utveckla det samarbete som pågår mellan skolor i provinsen samt verka för att lärare och elever träffas och att lärar- och elevutbyte kommer till stånd.

4.2 KULTUR OCH FRITID

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer

Kommunen skall:

Ge status till Minoritetsspråksföreningarna som rådgivande instanser när man planerar kulturverksamheten

När man delar ut medel till föreningar och evenemang beakta minoriteternas behov

Utreda möjligheterna att söka specialstöd från statens kulturråd

Med internationellt samarbete förstärka minoriteternas status

Främja aktivt tvåspråkiga kulturaktiviteter

Göra Haparanda till ett centrum för svenkt-finskt museisamarbete och plats för blivande minoritetsmuseum

4.3 ÄLDRE OCH HANDIKAPPOMSORG

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer *(sidan 18)

Kommunen skall:

Aktivt undersöka om äldre minoritetsspråkiga vill ha service på eget språk och erbjuda detta för de som vill

Kartlägga ensamstående enspråkiga och deras servicebehov

Tillsammans med minoritetsspråksföreningarna utreda möjligheter att rekrytera kontaktpersoner till frivilligarbete

Anordna dagcenter till äldre och handikappade, där det finns verksamhet på deras eget språk

Utreda möjligheterna med Torneå stad att anordna kulturutbud på finska

Tillsammans med föreningarna anordna informationsmöten på minoritetsspråken om kommunens kommande planer

I olika sakfrågor som berör minoritetsspråkiga äldre och handikappade, beakta om föreningarna skall fungera som remissinstanser i frågan

Annettava vähemmistökielisille järjestöille mahdollisuus osallistua kulttuuritapahtumien suunnitteluun

4.4 INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer *(sidan 18)

Kommunen skall:

Informera om service på minoritetsspråken

Ge service omedelbart till kunderna på dennes eget språk

Befrämja personalens fortbildning och utbytesverksamhet med (gräns-)kommunerna

Se minoritetsspråken som en merit vid anställning av personal vid anställning till socialtjänsten
*Socialnämndens Remissvar 2004-11-02: Socialnämnden delar utredningens syn på vikten att kommunicera på sitt eget språk och värdet av att stärka minoritetsspråkens användning i samhället. Redan idag finns goda möjligheter att kommunicera på finska och meänkieli genom att huvudparten av personalen har dessa språk som modersmål och därmed aktivt två- eller flerspråkiga. Socialnämnden stödjer programmets målsättningar och åtgärder, men vill kraftigt understryka att specialdestinerade medel måste tillskjutas motsvarande en heltidstjänst för att de ska kunna realiserars. Den befintliga personaltillgången är för knapp för att regelbundet genomföra en bred uppsökande verksamhet som förslagen innebär. I vissa bristyrken, ex socialsekreterare, anser man att svårigheter att rekrytera tvåspråkig personal kan finnas och tolkservice även i fortsättningen måste finnas tillgänglig. Vidare anser Socialnämnden att genom Handikapprådet och Pensionärsrådet kanaliseras idag föreningarnas medinflytande, eftersom de bägge råden är remissinstanser. Socialnämnden delar också utredningens förslag att finska eller meänkieli ska vara en merit vid anställningar hos kommunen på tjänster med kontakt med minoritetsspråkig befolkning.

4.5 ANNAT

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer

Ta i beaktande minoritetsspråkiga och deras behov när man planerar och förverkligar service

Se minoritetsspråken som merit när tjänster tillsätts, om man kan anta, att personen kommer att arbeta med minoritetsspråkig befolkning

4.6 ANDRA FÖRVALTNINGSMYNDIGHETER

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer

Kommunen skall:

Påverka andra förvaltningsmyndigheter, så att minoritetsspråkiga får service på det språk de önskar

4.7 RESURSER

ÅTGÄRD GENOMFÖRANDE UPPFÖLJNING

Eventuella kommentarer

Kommunen skall:

Påverka staten att få tillgång till mera resurser för genomförandet av olika åtgärder som förbättrar minoriteternas ställning.